

AZ ERDÉLYI ROMA KATHOLIKUS STATUS

A VILÁGHÁBORÚT megelőző időkben azt hittük, hogy a vallásháborúk ideje a tizenhetedik századdal véget ért s ma mégis szerte a világon tanúi vagyunk a vallásüldözés mindenféle formájának, Csehországban, Spanyolországban, Mexikóban, Szovjet-Oroszországban, melyeket csak vérességükben múltak felül az elmúlt idők vallásháborúi.

Mióta Nagy-Románia megalakult,, vallásüldözés folyik ott is, Erdélyben: a katolicizmus, római és görög katolicizmus ellen egyaránt kíméletlen módon. De ennek a vallásüldözésnek sajátos légköre van: háttérben a mindent magába foglaló egységes nemzeti államot megvalósítani akaró román sovinizmus lappang. A román görög katolikus egyház elleni küzdelem a románság testéről levált felekezeti román kisebbség visszahódításával a román nép szellemi, vallási egységét akarja helyreállítani; a római katolicizmus megtörése az egyház tönkretétele mellett a magyar kisebbség ellen is irányul, amelynek az alkotmány szerinti egységes, román nemzeti államban helye nem lehet. A „státus“ ellen a román állam kettős erővel küzd: mert római katolikus és mert magyar.

ERDÉLYI FÖLDÖN, a protestantizmus behozatala után, a katolikus egyház magárahagyottan kellett hogy megküzdje küzdelmét a terjedő hittel s e magárahagyottságában, idegen befolyásoktól mentesen, az erdélyi légkörben egy olyan szervezetet fejlesztett ki, amely egyetlen az egyetemes egyházban.¹

Erdélyben kezdettől fogva a főurak, a nemesség volt az egyházak patrónusa s mint ilyenek, befolyással bírtak az egyházi ügyek intézésére.¹ Ez a befolyás hatalmasan meggyarapodott, mikor a protestantizmus gyökeret vert Erdélyben, a katolikus papság egy része elhagyta egyházát, sokat elüldöztek és Statileo püspök halálát után, 1542-től 1697-ig a püspöki szék többnyire üresen állt; az erdélyi püspökség egy századon keresztül vezető nélkül maradt.

¹ Folyóiratunk a múlt, 1932. évi júliusi számában közölt cikket „Az Erdélyi Magyar Katolikus Egyház önkormányzata“ ámen Paál Árpád tollából, amely ismertette a „Státus“ történeti kifejlődését. De a jelen Cikksorozat teljessége szempontjából és hogy olvasóink ne legyenek kénytelenek visszalapozni, pár sorban itt is utalunk a történeti előzményekre.

² A „státus“ két alapvető munka ismerteti, Bochkor Mihály: Az erdélyi katolikus autonómia, 1911, és Veszely Károly: Az erdélyi római káth. püspöki megye autonómiája. — Értékes rövid összefoglaló ismertetést nyújt a státus „Emlékirata“, melyet a státus igazgatótanácsa 1932 januárjában románnyelven terjesztett fel a kormányhoz. Megjelent latinul is: „Státus Romano Catholicus Transylváhiensis“, Claudiopoli, 1932.

Ilyen körülmények között az egyházközségeknek maguknak kellett hogy ügyeik után nézzenek: maguk tartották fenn templomukat, gondoskodtak papjaik ellátásáról, sőt néhol új templomokat is építettek; mindezt a helybeli laikus hívek intézvéen, befolyásuk az egyház ügyeinek intézésére folyton növekedett s püspök hiányában a főúri patrónusok voltak az egyház látható vezetői és képviselői. Védtek hitüket, megjelentek és külön tanácskoztak a diétán és hoztak határozatokat az egyházzal kapcsolatos igazgatási, nevelési, pénzügyi ügyekben. A püspöki szék hosszú üresedése alatt megtörtént, hogy párszor püspököt is választottak. A tizenhetedik század kezdetétől fogva a katolikus urak és papság tárgyalásai egyházuk ügyeit illetőleg állandósultak, gyülekezetük önálló szervezetté, jogi személyiséggé lett.

Ami a „státus“ elnevezést illeti, mellyel ezt az önkormányzatot illették, annak magyarázatát abban a különleges módban találjuk, amely szerint az erdélyi fejedelemség országgyűléseit tartották. Ezekon ugyanis a három erdélyi nemzet „rendjei“ (ordines) és a négy bevett vallás „karai“ (státus) külön tanácskoztak. A három nemzet, magyar, székely és szász rendei és a négy bevett vallás, katolikus, református, lutheránus és unitárius karai külön-külön fogalmazták meg óhajaikat s mutatták be a plenáris országgyűlésnek, amely ezeknek alapján állította össze a fejedelmekhez szóló üzeneteket s alkotta meg a tőle kapott válaszok alapján a törvényeket. Ezekből a „karokból“, státusokból, alakult ki lassankint a négy bevett vallásfelekezet autonómiája. Az idők folyamán az egyházak — a katolikus kivéve — felcserélték régi, „státus“ elnevezésüket, míg a katolikusok megőrizték az ősi nevet: „Erdélyi római katolikus státus“. A XVII. század végén a státus már mint külön jogi testület szerepelt, érintkezett a fejedelemmel, az országgyűléssel és a nem-katolikusok státusaival s e korból több státusgyűlés emléke maradt fenn Kolozsvárról, Csiksomlyóról, Medgyesről.

1690-ben megszűnt a fejedelemség és Erdély Habsburg-uralom alá került, de az erdélyi alkotmány érvényben maradt s a katolikus egyház még sokáig nem bírta elvesztett jogait és javait visszaszerezni; az elsőnek kinevezett András püspököt, az erdélyi törvényekre hivatkozva, maga a Gubernium szólította fel, hogy hagyja el az országot. A státus fennmaradására tovább is szükség volt.

A státus mellett később Mária Terézia nagybárá jezsuita javakból megteremtette az erdélyi róm. kath. vallásalapot s kezelését a Gubernium keretén belül szervezett ú. n. „Commissio Catholica“ nevű szervezetre bízta; de a státus e szervet soha sem ismerte el törvényesnek s az egyházi javak és tanulmányi ügyek kezelésére a törvények szerint magát tartotta illetékesnek.

Erdélynek Magyarországgal való egyesülése után, 1848 és 1867 után új helyzet állt elő.

Az 1866 januárjában tartott státusgyűlés az eddigi gyakorlat alapján, az új viszonyoknak megfelelő „Szervezeti szabályzatot“ alkotott, megállapította a státusgyűlés szervezetét, hatáskörét és egyben felterjesztést intézett az uralkodóhoz, mint a katolikus egyház legfőbb kegyurához s az önkormányzati alkotmány jóváhagyását és az

egyházi, iskolai és alapítványi vagyonnak a státus rendelkezése és kezelése alá való bocsátását kérte. A király választ 1867 szeptember 12-én már br. Eötvös József vallás- és közoktatási miniszter közölte, melynek értelmében az uralkodó a Catholica Commissiót megszüntette, a hatáskörébe tartozott ügyek kezelését a státusra ruházta s a státus szervezetét jóváhagyta.

Az 1868: XLIII. t.-c. kimondta, hogy Erdély törvényei, melyek a felekezetek önkormányzati szabadságát és jogegyenlőségét biztosítják, sértetlenül fennmaradnak s ezen az alapon magyar törvények és királyi jóváhagyó intézkedések ismerték el a státus törvényességét.

A FENNEBB VÁZOLT TÖRTÉNET nyomán létrejött „státus“, bár világi kezdeményezés eredménye volt: egyházi intézmény, elismerték az egyházmegye püspökei s nem emelt ellene kifogást az Apostoli Szentszék.

A Codex Juris Canonici nem említi kifejezetten, de erre nincs szükség, mert a kánonjog szerint elismerhetésének feltétele csak az, hogy szervezete a Törvénykönyv elveivel ne ellenkezzen. A Codex az általános egyházjogot szabja meg s az általános szabály nem semmisíti meg a regionális szokásjogot. A püspök joghatóságához hozzátartozik, hogy intézményeket, ilyen is, mint a státus, a pápa ellenőrzése mellett létrehozhasson és jóváhagyhasson.

1895 novemberében a bécsi nundus az erdélyi püspöktől felvilágosítást kért a státusról s levelét a következő szavakkal kezdte: „A Szentszék előtt régen ismeretes, hogy egyházmegyédben a kormányzásnak egy neme létezik egyházi autonómia néven...“ A püspök megadta a választ s később 1903-ban a jelenlegi erdélyi püspök a Szentszékhez terjesztett évi jelentésében ismertette újól a státust, mit a Sacra Congregatio Concilii jóváhagyott.

A státus tehát az erdélyi római katolikus egyház Önkormányzati szerve volt, jogi személynek tekintették Magyarországon és annak Romániában. Képviselte a katolikus egyházat az állammal és a többi egyházzal szemben s szervei által, melyek világiak részvételére vannak alapítva, kormányozza önmagát. Központi szerve a státusgyűlés, közigazgatási szerve az igazgatótanács volt, mely vezette az egyházmegye közigazgatását, kezelte vagyonát és a neki fenntartott személyi ügyeket és évenként jelentést tett a státusgyűlésnek az egyház általános helyzetéről.

A ROMÁN URALOM nagy változást teremtett az egyház életében.

Az 1918 december dseji gyulafehérvári rezolúciók egyik pontja „egyenlő jogot és teljes felekezeti autonóm szabadságot“ biztosított az állam összes egyházainak. De ez, mint a rezolúciók többi fellengős kijelentése és biztatása, papíron maradt s a román állam — mint mindjárt látni fogjuk — hamar törvénybe iktatta magát a jogegyenlőtlenséget és igyekszik minden erejével, hogy önkormányzatuk megsemmisítésével tönkretégye az erdélyi egyházakat.

Balázs András kanonok, a státus előadója, 1926-ban, hét évi román uralom után, így jellemezte a katolikus egyház helyzetét:

„Ősi autonómiánkat több oldalról kemény támadás érte. Kétségbe» vonták létjogosultságát, amely évszázadokra tekint vissza, követelték alapjaink szétosztását, különösen a tanulmányi alap elvételét; sürgették Statusunk feloszlását s egyes tanintézeteink lefoglalását az állam részére. Iskoláink ellen beszüntetésekkel, a nyilvános jog elvonásával, a tanítási nyelv elleni rendeletekkel rendszeres harc indult meg és folytatódott fokozatos erővel a legutóbbi iskolai törvényekig. Iskolai autonómiánk gyökereiben megtámadtatott és sok tekintetben lehetetlen feladatok elé állították. Egyházi és iskolai alapjainkat az agrárreform gyökerében ingatta meg s ezzel tan- és nevelőintézeteink helyzetét válságossá tette. E vérnélküli harc képezi egyházmegyénk utóbbi hét évi életének tartalmát.“¹

Az első időben az egyházmegye teljesen el volt zárva Rómától; a püspök és papság hivatalos és magánlevelezése elé mindenféle akadályt vetettek; az Acta Apostolicae Sedis a hatóságok visszatartották s az egyházi bíróságok működését felfüggesztették. Egyházi gyűlések tartása tilos volt, vagy engedélyhez kötötték, de engedélyt nem adtak. 1919 őszén a statusgyűlés a tilalom miatt nem volt megtertartható. 1921-ben megvolt az engedély, de amint a gyűlés megnyílt, rendőrök és detektívek hatoltak a terembe s a tagoknak, sőt magának a püspöknek is személyazonosságát igazoltatták.

A papság tagjai állandó felügyelet alatt álltak, csendőrök és detektívek követték lépéseiket s ott voltak az isteni tisztelet alatt; a katolikus egyházi lapok és maguk a prédikációk szigorú cenzúra alatt álltak. S ez nem volt minden. Sokat a papság közül letartóztattak, börtönbe vetettek vagy internáltak, sokan durva bántalmazásokat, kínzásokat kellett hogy elszenvedjenek. Még a püspök személyét sem kímélték.

1921 májusában, mikor a trianoni béke valóra vált, gr. Majláth püspök letette az esküt s a helyzet kissé enyhült, bár a kellemetlenségek máig sem szűntek meg, de személyi bántalmazások helyett alapjában, intézményeiben támadta meg a kormány az egyházat. Az agrárreform ingatlan vagyonától, tehát egyházainak és kultúrintézeteinek fenntartási lehetőségétől fosztotta meg s a státus megsemmisítésével szervezetének és igazgatásának százados múltban gyökerező alapjait rombolta össze.

MINT EMLÍTETTEM, a gyulafehérvári rezolúciókban mégegyszer, utoljára nyilatkozott meg az erdélyi szellem, mikor kimondották, hogy egyenlő jog és önkormányzati szabadság illeti meg az állam egyházait.

öt évvel később a törvényhozás elé került az új alkotmány tervezete \$ az már egy egészen más világot jelentett.

Az új alkotmány kimondja az „összes felekezetek“ szabadságát és biztosítja védelmét, de az egyházak között teljes hierarchiát épít fel, amelyben első a görögkeleti ortodox, követi a görög katolikus és azután következik a többi, már nem is egyháznak, hanem csak felekezetitek, „kultusznek“ nevezett egyház, hogy a különbség román ortodox és kisebbségi egyházak között annál nagyobb és erősebben kidomborodó legyen. Az alkotmány idevonatkozó 22. szakasza így szól:

¹ Dr. Balázs András: A román uralom évei, 1919—1925.

„A lelkiismeret szabadsága korlátlan.

Az állam az összes vallásfelekezeteknek egyenlő szabadságot és védelmiét biztosít, amennyiben gyakorlásuk nem ütközik a közrendbe, a jó erkölcsökbe és az állam törvényeibe.

A görög-keleti (orthodox) és a görög katolikus egyház román egyház.

A görög keleti román egyház a románok nagy többségének vallása lévén, uralkodó (dominant) egyház az államban; a görög-katolikus egyháznak pedig elsőbbsége van (precedent) a többi felekezetek előtt.

Az állam és a különböző felekezetek viszonyát külön törvény fogja megállapítani.“

E szakasznak csaknem minden rendelkezése homályos és magyarázatra szorul.

Az a kijelentés, hogy a görögkeleti és a görög katolikus egyház „román“ egyház, valószínűen azt akarja feltüntetni, hogy ez a két egyház nemzeti egyház, hogy az egyházak nemzetiségek szerint is el vannak különítve; mélyíteni akarja az úrt többségi, uralkodó, faj és uralkodó egyház és elnyomott faji kisebbségek és kisebbségi egyházak között.

A törvényhozási tárgyalásban az ellenzék, a magyarok nem vettek részt, de a többségnek csaknem minden szónoka kommentálta a „dominant¹. és „precedent“ szót. De tiszta magyarázatát, hogy mit jelent a többi egyházzal szemben, egyiknél sem lehet kapni: magyarázatuk inkább arra vonatkozott, hogy mit nem jelentenek e szavak. Két miniszter, Constantinescu és Banu, utóbbi a vallásügyi miniszter, azzal indokolta, hogy a görögkeleti egyház a román faj többségének lévén az egyháza, uralkodó egyház kell hogy legyen. A többi szónok, a kisebbségi egyházakkal kapcsolatban csak a román állam és román faj türelmességét dicsérte, amellyel ez a kisebbségi egyházak iránt viseltetik. Bálán, Erdély nagyszebeni görögkeleti inetropólitája, kenetteljesen jelentette ki, hogy az orthodox egyház sem az állam, sem más egyház felett nem akar uralkodni: „tiszteli mindenkinek a meggyőződését, mert tudja, hogy ahol mély és szent hit él, ott oltár is van s a románok sohasem akartak oltárokat megszenteltetni; mi másoknak sem nyelvét, sem kultúráját nem támadjuk; a kisebbségek szabad fejlődését minden alkotmánynál jobban biztosítja a román nép jó és szelíd természete.“

Igaza volt Bogdán képviselőnek, mikor azt mondta, hogy „csodálatosan türelmes a román nép, mikor törvényt hoz.“

MINISZTEREK ÉS FŐPAPOK türelmi nyilatkozatainak Erdélyben egy olyan oldalról támadt sajtóságos visszhangja, mely kétségtelenül a román gondolat és román míveltség leghivatottabb tüzhelye: a kolozsvári román egyetemről.

1923 áprilisában, pár héttel az alkotmány törvénybeiktatása után, dr. Onisifor Ghibu, egyetemi tanár, akadémiai tag és az erdélyi volt kormányzótanács közoktatási államtitkára, cikksorozatot írt a kolozsvári „Patriá“-ba „Az erdélyi egyházak helyzete radikális revíziójának szükségessége“ címen. A cikksorozat később kibővítve, vastag kötetként is megjelent, most már „A magyar katolicizmus Erdélyben és

a román állam egyházi politikája“ címmel.¹ Ghibu tanárt magas állásánál és elismert tekintélyénél fogva nyugodtan úgy tekinthetjük, mint a kisebbségekkel szemben való román felfogás leghivatottabb kifejezőjét.

A könyv célja, mint előszavában írja, az, hogy megmutassa, hogy „a magyar katolikuság minden ősi jogra, „autonómiára“ való hivatkozása egyszerű fikción alapul, melyet a román állam nem tűrhet el s ami nem egyéb, mint az állam provokálása.“ A könyv történeti részével, amelyben Ghibu terjedelmesen foglalkozik a státus és az egyházi javak történetével, az iskolákkal, egyházi rendekkel stb., nem foglalkozom. Amit prof. Ghibu bizonyítani akar, hogy a katolikus státus, ellentétben a kánoni törvénnyel, politikai és nem egyházi testület s egyszerű eszköze a magyarosító politikának; hogy iskolái állami iskolák voltak s a szerzetes rendek a magyar államot szolgálták, mindez hazugság és mese.. De van a könyvnek két része, premisszái és konklúziója, amellyel foglalkoznom kell, mert semmi sem mutatja jobban, mint a román gondolkodás e reprezentatív képviselője, hogy a román nép, vagy a román közvélemény, vagy hívjam aminek tetszik, — milyen álláspontot foglal el a kisebbségi magyar egyházakkal és az egyetemes katholicizmussal szemben.

„Szerencsétlenségre“ — írja prof. Ghibu — „Románia ma Európa legelgötlőbb állama s azonfelül a legtöbb felekezet hazája. Nemzeti és vallásos egység egy államban sem oly gyönge, mint nálunk, ahol ennek folytán napirenden vannak a nemzetiségi és felekezeti küzdelmek.

A felekezeti kérdés nem egy egyszerű vallási probléma, mint azt felületes szemlélők gondolják, hanem egy eminenter nemzeti probléma — sőt több: az állam problémája. Egyfelől a román nép vallása, viszonya másfelől a többi népekhez, nem egyszerű vallási vagy közigazgatási kérdés, melyet az alkotmány egy paragrafusával egyszerűen meg lehet oldani, hanem népünk magasabb érdekeinek szempontjából a legfontosabb és legnehezebb kérdés.

Az unió előtt — folytatja Ghibu —, mikor nemzeti területünk fele idegen uralom alatt volt, népünk vallási egységének kérdése nem merülhetett fel; de ma, mikor népünk 90%-a egységes politikai testet alkot, ma fel kell hogy vessük és meg kell hogy oldjuk a kérdést; fel kell hogy vessük a maga egészében és meg kell hogy keressük az eszközöket, melyekkel egyfelől helyreállítható népünk vallási egysége, mely múlt idők súlyos viszonyai között széttört, másfelől létrehozható Krisztus egész egyházának egysége, amelytől múlt. idők mostohasága, mikor nem voltunk magunk urai, megfosztott.“

Az utóbbi kérdés megoldásának nehézségei vannak.

„De saját vallási egységünk helyreállításának és a velünk együttélő más felekezetek problémájának megoldása aránylag könnyű s általa, legalább részben, egyúttal a faji kisebbségek oly nehéz problémája is megoldódna.“

De a román állam a kérdésnek sem erdélyi, sem országos vonatkozásában nem tett semmit: egyszerűen nem nyúlt a problémához: elismerte a régi autonómiákat, az új ellenségeket, úgy amint 1918-ban kapta.

„Én“ — írja prof. Ghibu — „nem vagyok ellensége az autonómiának, de nem kell minden autonómia, nem különösen az, amely oly időben jött létre, mikor azok, akik csinálták, halálos ellenségeink voltak

¹ „Catholicismul unguresc in Transilvania și politica religioasă a statului român.“

² Annak idején, 1924-ben egy kis füzet jelent meg Kolozsvár, „Az erdélyi román. kath. status múltja és jelene“, mely részletesen bírálta és megcáfolta Ghibu könyvének állításait.

³ A román állami élet egyik legérdekesebb problémája ez: a román nép vallásos egységének helyreállítása, amit itt Ghibu emleget: a görög katolikus és görögkeleti egyházak egyesülése. Sajnos, erre itt nem terjeszkedhetem ki, ez önmagában is nagy anyag.

és autonómiájukat direkte vagy indirekte nemzeti létünk ellen szegezték. Azt érteném, ha ezeket az autonómiákat a román állam adta volna; de azt nem értem, hogy Romániában ma hogyan élhetnek egyházak olyan önkormányzat keretében, melyet nekik a magyar állam adott?”

„Erdélyben ma — saját vallási problémánk mellett — a legfontosabb a római katolikus kérdés.

A római katolikus egyház Erdélyben annál nagyobb erőt képvisel« mert a múltban a római pápaság és a magyar királyság támogatta olyan körülmények között« melyek a világon egyedülállók. A magyarrómai katolikus egyház nemcsak a katolicizmus tradicionális offenzíváját képviseli Kelet felé« hanem a magyar nemzeti offenzívát is a nem-magyar nemzetekkel szemben.¹ A katolicizmus, mely másutt annyira nemzetközi, Magyarországon mindig agresszív nemzet volt, különösen 1867 óta, — inkább, mint az orosz orthodoxizmus Besszarábiában vagy a görög-orthodox egyház Macedóniában. Az utolsó négy évtizedben a magyar állam segítségével elképzelhetetlen mértékben magyarizálta az ország nem-magyar katolikusait és akadályozta a nem-katolikus népeket vallási és kulturális fejlődésükben.“

Mi már most mindennek a konzekvenciája?

„A gyulafehérvári rezolúciók történelmi és ideológiai szempontból bámulatraméltó dokumentumai a román léleknek s méltók egy évezredes szolgaságból felszabadult néphez. De politikai szempontból — amennyire nagylelkűek, annyira nem helyénvalók. Tegnapi ellenségeink nem lettek lojális társaink, útkben bizhatnánk, — ellenségeink maradtak, engesztelhetlenebbek, mint valaha. Bátor, értelmes és humánus, de román politikára van szükségünk. Az erdélyi katolicizmus kérdése a román nemzeti egység s nem a magyar történelmi pretenziók szempontjából, nem izoláltan, hanem az állam egész vallási problémájának keretéből oldandó meg.“

A megoldásra vonatkozóan prof. Ghibu kiindulási pontja az, hogy nem a nyugati, római, hanem a keleti, ortodox az egyetemes, katolikus egyház. „Hogy az utóbbi időben a katolicizmus kizáróan azt az egyházat jelenti, mely elismeri a pápa fennhatóságát, nem változtat a dolog lényegén. A pápisták, ha tetszik, hívhatják magukat katolikusoknak; éppen úgy, mint mi, keletiek, igazi katolikusoknak tekintjük magunkat, akik legtisztább formában tartottuk meg Krisztus tanításait és“ — fűzi hozzá szerényen, — „élünk igazabban a keresztyéni élet elvei szerint., Ma ebben az országban mi vagyunk az igazi katolikusok.“

Felesleges, hogy terjedelmesen idézzük prof. Ghibu mérgezett kifakadásait a katolicizmus ellen, „amely keresztes hadjáratot visdtt volt az ortodox egyház ellen a múltban“ s „fegyverrel irtotta híveit“. Hosszú fejezeteket szentel annak bizonyítására, hogy a státus helyzete törvénytelen, hogy azt sem a Szentszék, set a magyar állam soha nem ismerte el; hogy csak „csalfaság“ útján tartja fenn magát \$ ezért megszüntetendő. Hogy az egyház vagyona nem egyházi, hanem világi eredetű s tulajdonosa nem az egyház, hanem az állam; hogy az egyház iskolái nem felekezeti iskolák s azért a román állam tulajdonába kell, hogy átmenjenek.

De még ha mindez megtörténnék, ez sem elégítené ki Ghibu engesztelhetetlen gyűlöletét minden iránt, ami katolikus és magyar. Kijelenti, hogy a vallási kérdés megoldásának egyetlen módja, ha Romániában egy hatalmas egyházi központot létesítenek az egész keresztyénség számára, egy román patriárkátust, amely alatt „egyesüljön nemcsak a román nyáj, hanem az egész egyetemes keresztyény

¹ Az író hangsúlyozza, nem én.

sskatholikus“ világ, keleti és nyugati egyaránt... Más szavakkal, alapítandó egy román pátriárkátus, amely egyfelől maga alatt egyesítse az összes románságot, másfelől kánoni összeköttetésbe lépjen az egész egyetemes keresztyén egyházzal.“

Hogy Ghibu hogyan képzei ennek praktikus megvalósítását, arra könyvében nem ad felvilágosítást; hogy vájjon az oláh pátriárka lenne-e a világ katolikusainak, összes keresztyéneinek a feje s Róma helyett Bukarest lesz-e az emberiség vallási életének központja?

Ellenben felel arra a kérdésre, hogy mi lesz akkor, ha Róma esetleg nem hajlandó ajánlatát elfogadni.

„Ha pedig Róma nem bírja nemes és jelentőségteljes gesztusunkat megérteni, ha Róma megtagadja, hogy megtegyen mindent, ami minket odasegítsen, hogy ismét elfoglaljuk az egyetemes egyházban azt a helyet, amely minket igazi keresztyén szellemünkénél, történeti tradíciónknál, jelen helyzetünkénél s jövőbeli hivatásunknál fogva megillet — akkor nem marad más hátra, mint hogy összetörjük annak a szerződésnek a pecsétjét, melyet a Habsburgok emisszáriusai tettek arra a dokumentumra, mely 1698-ban kettészakította Erdély román népét s minden eszközt felhasználjunk, hogy a román nép egységét az orthodox egyház kebelében helyreállítsuk.“

Tehát Bukarestnek az egész keresztyén világ felett, való uralma helyett szerény propaganda a görögkeleti és görög katolikus egyház egyesülése érdekében. Kis ridiculusmus!

De a dolog mégsem olyan nevetséges és nem olyan ártatlan. En abban az időben azt írtam, hogy a könyvnek baljóslatú következményei lesznek, melyeknek végét nem lehet előre látni. Ma már egyrészük bekövetkezett.

A könyv hódított, tanításai átmentek a román közvéleménybe, behatoltak a törvényhozás termeibe, a kormány felfogásába s egyengették az utat, amely a múlt év eseményeihez vezetett. Még 1924 februárjában Bianu szenátor, prof. Ghibu legbuzgóbb fegyvertársa, interpellált a szenátusban:

„A római katolikus status helyzete teljesen jogtalan“ — fejezte be beszédét, — „olyan autonómiát követel magának, amelyhez sohasem volt joga. E törvénytelenül használt önkormányzat alapján hatalmas befolyást gyakorol az erdélyi római katolikusok egész vallási, művelődési és nemzeti életére. Ellenséges magatartása arra figyelmeztet minket, hogy eljött az idő, hogy megszüntessük ezt az intézményt. A magyar királyok patronátusi jogát át kell ruházni a román királyra, hogy ő nevezze ki a püspököket s rendelkezék az egyház vagyona felett. A vagyon átadandó a kormánynak, hogy ossza szét román állampolgárok között s az egyházmegyét ki kell vetkeztetni magyar jellegéből s a püspök székhelyét át kell helyezni egy magyar vármegyébe.“

Szóval, mint egy másik szenátor, Pancratti, Bianunál is világosabban kifejezte, véget kell vetni „egy ördögi ellenséges irányzat rendszeres szervezetének, mely állandóan a román állam és a román nép biztonsága ellen tör.“

Ez Ghibu szelleme, ezek Ghibu szavai!

De a dolog akkor lassankiút elült. A harc átcsapott egy másik térre, a görög katolikus egyház ellen s a kormányok figyelmét egyelőre elfoglalta a kisebbségi egyházakról szóló törvényjavaslat és a konkordátum fedél alá hozásának kérdése.

SZÁSZ ZSOMBOR

Folytatjuk